

Intensive Interaction som tilgang i musikterapeutisk arbejde

*Anne-Margrethe Manna Olsson,
cand.mag. i musikterapi og Intensive Interaction koordinator. Ansat som musikterapeut på Djurslandsskolen, Ørum Djurs. Kontakt manna_mus@hotmail.com*

Nærværende artikel skal give en kort introduktion til Intensive Interaction samt et indblik i hvordan jeg implementerer tilgangen i mit daglige arbejde som musikterapeut på en specialskole.

Intensive Interaction (herefter II) er en måde at være sammen på. Det er en slags samtale, hvor den mest erfarne kommunikationspartner forholder sig afventende og gør sig umage for at få øje på og besvare med lige præcis den adfærd og kommunikation den anden person benytter sig af. II er fritflydende, glædesfyldte aktiviteter, hvor vi kan tillade os at gå efter glæden og lyset i øjnene. Vi er sammen med dét ene formål "at være sammen". Nogle gange er der mange pauser andre gange meget lyd. II ser ikke ud på en bestemt måde. Det afgørende er at holde sig selv tilbage og ikke komme til at drive aktiviteten, men lade den person, der er i gang med at øve sig, styre tempoet og kompleksiteten.

Kort præsentation af Djurslandsskolen

Djurslandsskolen er en kommunal special-

skole for børn med behov for vidtgående og vedvarende specialundervisning. I øjeblikket går der ca. 115 elever fra 0.-10.klasse.

Skolens overordnede målsætning er, at "ydre et individualiseret tilbud med pædagogisk sammenhæng og variation" (Djurslandsskolen, 2021). Musikterapeuten indgår i skolens specialistteam, som også tæller tre fysioterapeuter, en ergoterapeut, en talehøre-lærer og en psykolog. Vi samarbejder med forældre, bosteder og skolens øvrige personale (primært lærere og pædagogisk personale) om at "imødekomme elevernes individuelle behov for trivsel, undervisning og fritidsaktiviteter" (Djurslandsskolen, 2021). Vi har således vide rammer for vores arbejde og samtidig frihed til at fordybe os i fagligt relevante emner. Derfor var der imødekommenhed, da jeg ønskede at gennemføre først praktikerkursus og siden koordinatoruddannelse hos *Intensive Interaction Danmark* (Intensive Interaction Danmark, 2021).

På Djurslandsskolen er én af musikterapeutens kerneopgaver vejledning med

henblik på at understøtte elevernes udvikling inden for kontakt, kommunikation og regulering. En udfordring, jeg har mødt, er, at mine pointer forsvinder i musik. Meningen går tabt i min oversættelse fra fagsprog til fælles sprog. Jeg har derfor i min praksis forsøgt at sætte selve kommunikationsprocessen i centrum. Da jeg stødte på tilgangen II (Hewett, Barber, Firth, Harrison, 2015) anede jeg, at her var noget af det, jeg eftersøgte: Systematik, enkelthed og et lettilgængeligt sprog.

I det daglige arbejdes på skolen med kommunikation i utallige sammenhænge og på forskellige måder. Der er meget opmærksomhed på, at eleverne er nødt til at forstå personalets intentioner og forventninger. Mange elever profiterer af visuelle støttesystemer, dvs. billeder/tegninger/ord sat på skema. For elever, der ikke har symbolforståelse, vil dette dog ikke være gavnlig understøttende kommunikation. Derfor benyttes blandt andet også objekter, i form af sansemæssige inputs, til at guide eleverne i hverdagen.

Jeg har været optaget af at undersøge, hvad eleverne vil med mig og hvad der sker, når de får lov til at "sætte dagsordenen". Lige præcis dét omdrejningspunkt kan være en udfordring at integrere i en skolehverdag, hvor lærere og pædagoger i høj grad er vant til at tage ansvaret for, og dermed også styring i, undervisningssammenhænge.

I mødet med kommunikationshandicappede mennesker kan vi (fagligt begrundet og i bedste mening) komme til:

- at søge at styre indhold, form og tempo
- at vælge kommunikationsformen
- at sætte en dagsorden
- at punktuere, markere, forme og bestemme flowet
- at overse eller misforstå signaler

- at udvælge særlige signaler som vigtige og ignorere andre (der måske var vigtigere)
- at have færre positive udvekslinger
- at have flere styrede og færre frit-flydende aktiviteter

(Rose Andersen, 2020)

På denne måde kan vi komme til at spænde ben for eller forsinke den kommunikative proces, vi ønsker at igangsætte. Derfor har jeg været interesseret i at se på og beskrive, hvad det så er, der virker, og hvordan vi kan gøre mere af det. Det var i denne søgen, jeg stødte på II.

Hvad er Intensive Interaction?

II er en procescentral tilgang, der sigter mod at muliggøre kommunikation og socialt samspil hos mennesker med kommunikative handicaps, herunder intellektuelle handicaps, autismspektrum-tilstande, hjerneskade, demens og multihandicaps. Det helt centrale i tilgangen er selve den proces, der muliggør og udvikler kommunikation. Formålet er at skabe udvikling i det før-sproglige fundament. Det kan være at lægge mærke til og rette sin opmærksomhed mod andre, at bruge og forstå blikkontakt, ansigtsudtryk og gestik. Det kan også være evnen til at udtrykke, forstå og regulere følelser. Disse færdigheder kaldes indenfor II Kommunikationens basale grundlag:

Kommunikationens basale grundlag

(en ramme til at dokumentere, hvad personen, vi understøtter, kommer til at lære)
At nyde at være sammen med et andet menneske

- At udvikle evnen til at være opmærksom på en anden person
- At lære at have det sjovt med et andet menneske – at lære at lege

- Øget koncentration og opmærksomhedsspændvidde
- At lære at deltage i handlingssekvenser med en anden person
- At lære om turtagning i udveksling med andre
- At dele sit personlige rum
- At lære at bruge og forstå blikkontakt
- At lære at bruge og forstå ansigtsudtryk
- At lære at bruge og forstå fysisk kontakt
- At bruge og forstå anden nonverbal kommunikation
- At lære at bruge og forstå meningsfuld vokalisering (f.eks. lyde, pludren, ordliggende lyde)
- At lære at regulere og kontrollere sit arousalniveau
- At lære at regulere og forstå egne og andres følelser

(Rose Andersen, 2020)

Typisk sker denne udvikling i løbet af de første 12-18 måneder i et barns liv. For mennesker med kommunikative handicap tager det længere tid. Ved at betragte samspillet mellem spædbørn og deres forældre kan der udledes nogle principper for, hvordan disse samspil fungerer. Dvs. hvad mange forældre gør automatisk og ubevidst, benytter man sig af, når man laver II på en bevidst og velovervejet måde.

Centrale principper for Intensive Interaction

- **Fokuseret tid:** Som i forældre-barn samspil foregår Intensive Interaction oftest på tidspunkter og steder, hvor de to personer har tid til at fokusere på hinanden (det betyder dog ikke nødvendigvis et privat og stille sted eller at der ikke kan være andre til stede).
- **Afstem dig:** Som den, der er mest erfarende i at kommunikere, må du følsomt afstemme dig alle udspil og signaler fra den anden person. Lyde, ansigtsudtryk, kropssprog, bevægelser. Det, du gør, er baseret på, at du aflæser den anden.
- **Tempo/hastighed:** Gå langsomt frem og hold som udgangspunkt dine udspil tilbage, så du tillader din partner at være ledende og tage føringen.
- **Responsivitet:** Du bygger aktivitetens indhold og flow op ved at besvare de ting, den anden person gør.
- **Imitation/kopiering/at tilslutte sig** er de mest brugte måder at besvare den andens udspil på. Det er enkelt og let at gøre og det hjælper din partner til at forstå, at dét du gør, er et svar på, hvad han/hun gør.
- **Brug simpel adfærd:** Lad dine udspil være meget simple og ukomplicerede. At bruge imitation, kopiering og det at tilslutte sig den andens aktiviteter vil normalt sikre dette.
- **Pauser:** Vær hele tiden parat til at holde pause, vent og lad den anden tænke og bearbejde det, der sker. Lad aktiviteten foregå i et behageligt tempo. Prøv at beherske tilskyndelsen til at drive aktiviteten fremad.
- **Bevægelser og positionering:** Tænk altid over, hvor du placerer dig. Gerne lavere end det menneske du er sammen med. Bevæg dig langsomt, blødt og forudsigeligt.
- **Glæde og fornøjelse:** Den vigtigste motivation og belønning for at deltage i aktiviteten, for begge parter, er fornøjelsen. Regn med, at det bliver sjovt!

Der er kun én regel når der arbejdes ud fra principperne i II: når det menneske, som er ved at lære om kommunikation, har fået nok, så stop (Hewett et al., 2015).

Kort historisk baggrund

II blev udviklet i 1980-erne af lærerstaben på Harperbury Hospitalsskole i London. I disse år var Tony Wigram, forhenværende professor i musikterapi ved AAU, ansat samme sted og arbejdede sideløbende med at udvikle musikterapien. På daværende tidspunkt var adfærdstræning den mest udbredte tilgang og metode i undervisningen af mennesker med svære intellektuelle og sociale handicap. Personalet på stedet nærede i stigende grad modvilje mod de bestående, behavioristiske arbejdsgange og havde samtidig et stærkt ønske om at forbedre deres undervisningsmetoder. II blev udviklet gennem aktionsforskning og her opstod ideen om at se på færdigheder indenfor kommunikationens basale grundlag og omgivelsernes betydning for at eleverne kunne få lyst til at kommunikere (Hewett et al., 2015). Stifter af II i Danmark, Ditte Rose Andersen er autoriseret psykolog med speciale i autismespektrum-tilstande, handicap og kommunikation. I 2015 afholdt hun en workshop på *Den Internationale Autisme Konference* i Skive, og kendskabet til II er vokset siden.

At gøre sig til en god kommunikationspartner

Alle, der er motiverede for at lære tilgangens principper, kan gøre det: familie, fagpersoner og øvrigt netværk omkring et menneske med et kommunikativt handicap. II tuner ind på den mest erfarne kommunikationspartners kommunikative stil. Der fokuseres på, hvad det er man gør, som giver den anden person muligheder for at udvikle sig i samspillet: at man holder sig selv tilbage, at man har et blødt, tilgængeligt ansigt, at man tilpasser sin størrelse, tempo og afstand til det menneske man er sammen med, at man afstemmer sig. II er let tilgængeligt, genkendeligt og så enkelt i sin form at langt de fleste reagerer med: Det er jo lige præcis det vi gør! Det ved jeg da godt – er det bare det?! Og ja, det er det faktisk. Men det kræver øvelse, gentagelse og vedholdenhed at blive en rigtig, rigtig god legekammerat.

Det kan, særligt når man begynder at øve sig, kræve overvindelse at give slip på dét, man mener at vide og læne sig ind i processen. Når vi forstår kommunikation, som en nødvendig forudsætning for at øvrig udvik-

Case-vignet N: At gøre mindre og få mere

N er så småt begyndt at forstå at han kan noget med mig. Han kan forme aktiviteterne, så de passer lige til ham: Han styrer tempoet og kan derfor følge med. Indholdet er forståeligt og meningsfuldt – vi er sammen om dét, N er optaget af. Måske legoklodser, måske farver og papir, måske kigger vi ud af vinduet og betragter de andre børn, der leger. Jeg er omhyggelig med at afstemme mine responser og holde mig selv tilbage. I en lang periode har mit primære bidrag været mit blik og min opmærksomhed, der har fulgt N på afstand.

I dag er noget anderledes. Han begynder at interessere sig for instrumenterne i rummet. Han kigger længe på en stor havtromme og berører den ganske let. Jeg kigger også – på trommen og på N. Jeg skønner, at i samværet med N skal jeg ikke gøre mere end han har vist mig. Jeg skal ikke foreslå, forstærke eller understrege hans forslag men give plads og afvente. Jeg ved endnu ikke, om han vil invitere mig til samspil og jeg skal især sikre mig, at N ved, hvornår han gør det.

Jeg kan mærke, at så snart vi nærmer os instrumenter og lyd – så er jeg på hjemmebane. Jeg kan tappe en rytme, bruge min stemme til at understrege hans bevægelser eller opbygge en spænding. Men formålet med vores tid sammen er at N skal følge sig på hjemmebane. Det er ham, der er ved at lære, hvad kommunikation er. Derfor må jeg lige præcis nu, gøre mig ekstra umage for ikke at drive aktiviteten men lade initiativet være Ns og stole på at det der skal ske, kommer til at ske.

ling og læring kan finde sted, er det nemmere at give sig selv lov til at prøve det frit-flydende samvær af. Samværet får en ny mening i en ny ramme.

Det er afgørende for samværet, at vi ikke driver flowet, men lader den anden person styre tempo og kompleksitet. "At drive flow" betyder at påvirke processen unødigt. Det kan for eksempel være ved at opbygge en spænding, der ikke er introduceret af den person vi er sammen med. Det kan også være at byde ind med ideer, der ikke kommer fra personen selv eller det kan være et udslag af, at vi har en ide om, noget bestemt vi gerne vil nå eller opnå. Et vigtigt redskab er således aktiv minimalisme. Evnen til at holde sig selv tilbage. Stole på at dét, der skal ske, kommer

til at ske. Vi kan stort set altid gøre mindre og opnå mere. Formålet med II er netop at den mindst erfarne kommunikationspartner skal nå til oplevelsen og forståelsen af at være god til at kommunikere: Jeg kan det her! Det skal vi give plads til.

Fra målstyret til formålsbevidst?

Jeg har siden 2010 arbejdet indenfor specialområdet og mine ansættelser har omfattet musikterapi med både børn, unge og voksne, som alle har haft store udfordringer mht. kontakt og kommunikation. Mit pejlemærke i mødet er glæden og glimtet i øjnene når der "tændes for kontakten". Med eller uden musik. Jeg har i årevis været optaget af pauserne. Mellemrummene hvor vi stopper op i

fællesskab og er til stede på en anden måde, end når vi enten lytter, laver lyd eller begge dele. Pauserne er over tid blevet længere og længere. Alligevel har det været svært at forklare hvordan det kan være, at musikterapeuten sidder i fuldstændig stilhed sammen med et barn uden at kede sig eller prøve at få noget til at ske. Hvad kan der komme ud af at lytte til en elkedel, kigge på en iPad eller lade fingrene glide henover klaverets tangenter – uden en lyd. Mere og mere er jeg begyndt at forstå evnen til at være i pausen som min "superkraft". Men, skal en musikterapeut ikke lave musik? Jeg har været i tvivl og forestillet mig, at jeg nok ikke var en dygtig nok musiker, en erfaren nok pianist eller en følsom nok terapeut, når jeg kunne finde mening i mellemrummene? Især fordi det har været svært for mig at beskrive på en måde, der var meningsfuld for andre. Jeg har bøvlet med at finde en form, der både kunne være tro mod min måde at være musikterapeut på; med barnet i centrum og kontakten som det bærende element - og samtidig leve op til de krav, jeg har opfattet der var, til målsætning.

Dave Hewett, som var med til at udvikle II og sidenhen grundlagde *Intensive Interaction Institute*, Hertfordshire, underviste på den første blok af koordinatoruddannelsen. Han beskrev den proces, det er at tilegne sig færdigheder til at blive en god II-praktiker, som en transition. Musikterapeutisk er det et ord, vi bruger, til at beskrive den periode, hvor der sker ændringer i det musikalske materiale (Wigram, 2002). I II-sammenhæng dækker det over de ændringer, der mere eller mindre gradvist sker i det mellem-menneskelige materiale, ens egen måde at være til stede i samvær og samspil. Herunder også bevægelsen fra at være målstyret til at blive formålsbevidst.

Jeg har tidligere syntes, at jeg var en dygtig musikterapeut, når jeg kunne formulere

præcise mål. Jo mere snævre og specifikke de mål vi styrer efter er, des sværere er det at give plads til kompleksiteten i dét, der læres og måden det læres på. Jeg har efterhånden fundet ro i, at processen er målet. Kontakt/fælles opmærksomhed og engagement er mit formål. Hvordan det folder sig ud og hvad der kommer til at ske hvornår, ved vi først bagefter.

Hvad har II tilført min praksis?

II er ikke udviklet med terapi for øje. Det er en praktisk, specialpædagogisk tilgang med en bred vifte af anvendelsesmuligheder. Alligevel anser jeg II for at være en værdifuld tilgang i musikterapien. Det er mit ansvar som terapeut at skabe rammer hvor eleverne oplever at blive mødt, forstået og være i kontakt. For elever med kommunikative handicap må jeg altid være parat til at lytte med alle sanser og undgå at vælge eller dominere kommunikationsformen.

Jeg ser mange fællestræk mellem det, der i II kaldes den mest erfarne kommunikationspartners kommunikative stil og den del af musikterapiens teoretiske grundlag Malloch og Trevarthen (2009) beskriver som *kommunikativ musikalitet*.

I det perspektiv er det en lillebitte flig af musikterapeutens værktøjskasse, jeg har fordybet mig i; nøglen til at afstemme sig - og det er dét, jeg gerne vil brede ud på Djurslandsskolen. Principperne i II er let tilgængelige og kan for både kolleger og forældre virke som "præcis dét, vi allerede gør". Fraværet af fancy formuleringer gør det trygt at prøve sig frem og II er således ikke for nogen men for alle.

Nye toner og fælles forståelse

Det resonerer med mine værdier, at en tilgang i den grad tillader barnet at være sig selv og insistere på at betragte og undersøge

interesser og præferencer. Der er en verden til forskel på at beskrive en adfærd som stereotyp, rigid, uhensigtsmæssig og noget vi gerne vil forandre, til at give sig tid til at få øje på, hvad barnet sanser, oplever og nyder ved lige præcis dén bevægelse, lyd eller handling. Fælles opmærksomhed handler med mange elever om, at jeg vender min opmærksomhed imod det de er optaget af, ikke at jeg forsøger at tilbyde noget andet, fange eller aflede deres handlinger med mit materiale. På den måde kan et barn sagtens gå til musikterapi i flere måneder uden at vi kommer til at spille.

En af de ændringer jeg er begyndt at bemærke på skolen, er en større forståelse for forskelle i funktionel og emotionel kommunikation. Ofte kan vi komme til at tro at når skemaet ikke virker er det fordi, vi ikke har gjort det godt nok. Måske skal det være mere detaljeret? Have en anden type billeder? Gennemgås på en anden måde, på et andet tidspunkt? Forståelsen af, at det måske nogle gange er fordi et barn ikke vil det, vi voksne tilbyder. Ikke fordi, det ikke kan eller kan forstå hensigten og at vi skal være mere tydelige, men fordi alle mennesker har præferencer og lyst og ulyst.

Selvom det kan være upraktisk, finder jeg det uhyre vigtigt at understøtte og vise, at vi forstår og respekterer elevernes kommunikation – især når de siger noget andet, end vi gerne vil høre.

Som et lille eksperiment kan I som læsere overveje, om I, mens I har læst, har siddet med følelsen af, at det er jo præcis dét vi kan som musikterapeuter?

Derefter kan I overveje, om det også altid er det, I gør?

Måske er det bare mig, der er kommet langt væk fra mit udgangspunkt. Jeg er blevet overrasket over, hvor meget teoretisk viden kan komme til at fylde i billedet af et

barn og måden jeg møder det på – og hvor svært det kan være at få øje på.

Vores elever har ikke særlige behov. De har behov for at blive elsket og hørt til og holde af præcis som alle andre mennesker. Deres interesser, lidenskab og måde at udtrykke sig på, ser måske anderledes ud end jeg er vant til, så jeg må gøre noget særligt. "Kun med hjertet kan man se rigtigt" siger *Den Lille Prins* og det er vel egentlig dét, II handler om.

Referencer

- Djurslandsskolen (2021). Skolebeskrivelse. Downloaded 27. september 2021 fra <https://djurslandsskolen.aula.dk/info/skolebeskrivelse>
- Djurslandsskolen (2021). Specialistteam. Downloaded 27. september 2021 fra <https://djurslandsskolen.aula.dk/info/specialister>
- Hewett, D., Barber, M., Firth, G., & Harrison, T. (2015). Håndbog i *Intensive Interaction* oversat og bearbejdet til dansk af Ditte Rose Andersen efter The Intensive Interaction Handbook 2012. Aarhus: CDR-Forlag Aps.
- Intensive Interaction Danmark (2021). Det basale grundlag for kommunikation. Downloaded 27. september 2021 fra <https://intensiveinteraction.dk/wp-content/uploads/2019/04/MiniGuide-til-Intensive-Interaction.pdf>
- Intensive Interaction Danmark (2021). Koordinationkursus. Downloaded 27. september 2021 fra <https://intensiveinteraction.dk/koordinationskursus>
- Malloch, S., & Trevarthen, C. (Eds.). (2009). *Communicative Musicality: Exploring the Basis of Human Companionship*. Oxford: Oxford University Press.
- Rose Andersen, D. R. (2020). Slides udleveret i forbindelse med koordinationskursus
- Wigram, T. (2004). *Improvisation: Methods and Techniques for Music Therapy Clinicians, Educators and Students*. London: Jessica Kingsley Publishers.